

Lieve gemeente,

De beelden uit het Evangelieverhaal van deze morgen zijn een totaal eigen leven gaan leiden. En niet alleen in het christendom en de kerk. In vele religies is er het harde beeld van een laatste oordeel - met gruwelijke straffen en al.

Het is voor de mensheid een schijnbaar probaat middel om te dreigen met straffen en belonen. Maar de vraag is of je mensen daarmee niet reduceert - zoals iemand op de kleine Bijbelkring van de week zei - tot het hondje van Pavlov, met de gelijknamige reactie.

Of tot de kindertjes die vroeger van half november tot 5 december in het gareel gehouden werden met de straffen en beloningen uit het grote boek van Sinterklaas.

Het was dan ook een bevrijding voor velen in de rooms-katholieke wereld toen paus Johannes XXIII op de vraag of de hel bestaat ten antwoord gaf: 'Ja, maar er zit niemand in'.

Met deze gedachte zou ik natuurlijk de preek hier al kunnen beëindigen en 'amen' kunnen zeggen, omdat de beelden uit dit verhaal 'niet meer van deze tijd' zijn.

Maar daarmee zouden we ook de *ernst* van waar het Jezus hier om gaat samen mét die angstige beelden, als het spreekwoordelijke kind met het badwater, weggooien.

Religieuze taal en beelden mogen dan 'vreemd' zijn, het gaat ook om iets wat ons 'vreemd' is, d.w.z. om iets wat ons niet 'eigen' is. En dat is zal ik nu maar zeggen: het 'oordeel' over ons zelf.

Als je aan Robert Mugabe vraagt of hij een goede president is dan zal hij dat met overgave bevestigen. Hij vermag niet te zien hoe anderen áán en ónder hem lijden.

Toen er onlangs dat proces was over dat doodgereden meisje Fleur in Loosdrecht, bleek dat de (inmiddels veroordeelde) verdachten niet in staat waren om hun eigen bijdrage aan haar dood onder ogen te zien. Dan moet er een rechter aan te pas komen om dat 'oordeel' uit te spreken. Al weten we dat ook onze rechtsgang niet feilloos is.

Als het aankomt op ons eigen menselijke doen en laten, dan geldt toch dat we de diepe neiging hebben onszelf meestal goeddeels te rechtvaardigen. Niet alleen onszelf, ook onze groep, onze cultuur, onze religie.

De afschuwelijke demonstratie twee weken terug in Warschau, voor een 'superieur wit Europa', dat een 'moslim-holocaust' nodig zou hebben, herinnert aan de donkerste periode uit de vorige eeuw waarin vele onschuldigen rechteloos als 'schapen naar de slachtbank' werden geleid, door een land en een cultuur dat oprecht dacht daartoe gerechtvaardigd te zijn.

Of neem het Zuid-Afrika van vóór 1990 waarin de absolute macht van blanken en de discriminatie van zwarten het "officiële recht" vormden.

Het is toch ook weer niet zó gek dat er door de hele geschiedenis heen door mensen gedroomd wordt van een rechter *bóven* al deze machtigen, bóven de wetten die wrede mensen maken om anderen onrecht aan te doen?

Het is toch niet zó gek dat gelovige mensen meenden én menen dat God of Allah ooit nog eens over al deze wantoestanden een wérkelijk rechtvaardig oordeel zal vellen?

Alleen: het érgste - echt een *nachtmerrie* - wordt het wanneer de machtigen van deze wereld zich het recht van die God of Allah daarboven gaan toeëigenen. Wanneer een wereldlijke inquisitie uit naam van de hemelse God mensen naar de brandstapel voert. Of fanatiekelingen voor Allah gaan spelen en mensen onthoofden of opblazen. Of dominees of ouderlingen uit naam van de christelijke ‘vader in de hemel’ mensen klein houden en onderdrukken - enzovoorts.

Dan heb je binnen zo’n religie weer een profeet nodig om dat recht te zetten. Een Ezechiël die de zogenaamde ‘herders’ de les leest dat ze hun schapen verwaarlozen. En die hun weer voorhoudt dat er écht nog een macht is die óók hoger is dan zij, dan zij die zichzelf de hoogste instantie op aarde vinden.

‘Ik zal ze, die herders!’, laat Ezechiël een boze lieve Heer zeggen - of omgekeerd: laat een over al het onrecht boze lieve Heer zijn profeet zeggen!

Hoe dan ook: er klinkt een onstuitbare, kritische tegenstem tegen het onrecht in onze geschiedenis. Niet om te straffen zozeer, maar om ballingen in deze wereld te redden: de verdwaalden, de verjaagden, de gewonden, de zieken - ieder mens die niet ergens ‘thuis’ kan zijn, een plek heeft, krijgt ruimte. Nu moeten de vetten en de sterken maar eens even aan de kant.

Er komt zelfs een rechtsgeding ten bate van de schapen, zegt Ezechiël. De vette, sterke schapen die recht menen te hebben op het drinkwater, om, wanneer ze ervan gedronken hebben er met hun vuile poten doorheen banjeren of het gras dat over is na hun eigen schransen vertrappen - ach, u kunt uw eigen fantasie gebruiken om te bedenken waarover dat gaat.

‘Ik zal mijn schapen te hulp komen’, zegt de boze lieve Heer, ‘ik zal rechtspreken tussen de schapen.’ Rechtspreken is dus: helpen. Daar ligt de nadruk, niet op straffen, maar op helpen, redden, bevrijden.

En zo komen we bij Jezus die ook zo’n rechtszaak bóven alle wereldse rechtsgang úit aankondigt, om vooral de onschuldigen en mensen zonder rechten te helpen. Te redden. En te bevrijden.

Maar hij doet iets bijzonders met dat ‘oordeel’ en met die ‘rechter boven alle machten’. Hij haalt die hele ‘rechtsgang’ naar het hier en nu. Hij maakt van die ‘hemelse rechter’ geen figuur ver weg, abstract. Maar haalt die dichtbij.

Hij *identificeert* die ‘rechter’ met de ‘minste van onze medemensen’: de minste, d.w.z. de kleinste, onaanzienlijkste, zwakste, kwetsbaarste. Met de ballingen van Ezechiël, die thuislozen, al die opgejaagde, verdwaalde en gewonde ‘schapen’. Met de mensen die honger hebben, dorst, die vreemdeling zijn, naakt, ziek en in de gevangenis.

De mensen die jij hier en nu tegenkomt: die jou nodig heeft om z’n honger te stillen, haar dorst te lessen, als vreemdeling verwelkomd te worden - of als je zélf zo’n naakte, zieke of gevangen mens bent: hier en nu zal er de gerechtigheid plaats vinden die mensen redt. Hier en nu!

Vaak genoeg heeft Jezus gezegd: het koninkrijk der hemelen is *dichtbij*. Is niet ‘te verheven’. Is niet iets van de toekomst. Maar je kan er hier en nu uit putten om de nood te helpen lenigen, om jouw dorst gelest te krijgen.

Verantwoording afleggen voor je leven: je hoeft niet te wachten op het ‘laatste oordeel’, die rechter boven alle machten kijkt je *nu* al aan door de blik van wie jouw hulp vraagt. Het zogenaamde ‘laatste oordeel’ lees je nu al in de ogen van iemand die onrecht lijdt en die door jou geholpen zou kunnen worden.

Het laatste oordeel gaat ook niet over jouw leven of ieders individuele leven, maar over ons *samen leven*: brengen we daar iets van terecht - of niet? Leven we langs elkaar heen of *ontmoeten* we elkaar? Is het ‘ieder voor zich’ of *delen* we de noden?

Het is niet voor niets dat hij een beeld schetst van het *samen gebracht worden* van alle volken. Daar staat een woord waarvan het woord ‘synagoge’ is afgeleid - ofwel: het gemeenschappelijke huis waar je *sámen* leert wat gerechtigheid is!

De *vraag* naar wat je *wél* en niet hebt gedaan in je leven, mogen we dan wel projecteren naar een ‘laatste’ oordeel, de *beantwoording* van die vraag begint *vandaag* al. Het is hier als bij profetie: de beelden moeten niet *uitkomen* maar *aankomen*. Als je weigert de hongerigen te voeden en de naakten te kleden, dan wordt het een hel. Als je daarentegen de vreemdelingen opneemt en de gevangenen - zij die door ons allemaal schuldig worden verklaard - bezoekt, *dán* breekt er een stukje Koninkrijk der hemelen aan.

Je vindt de ‘toekomstige rechter’ nergens anders - zegt Jezus - dan in de ontmoeting met je kwetsbare naaste hier en nu. *Die* kijkt je aan, *zij* vraagt om jouw mededogen, *hij* is het appèl dat de boze lieve Heer op ons doet om menslievend te zijn.

Dat is ook het bijzondere en zinvolle geweest van de waarheids- en verzoeningscommissie in Zuid-Afrika: daders van geweld werden niet voor een strenge rechter gedaagd, er werd niet met straf bedreigd. De enige rechters waren de slachtoffers die de daders aankeken en hun verhaal vertelden en naar wie de daders moesten luisteren. En *dat* was al “straf” genoeg - maar vooral: *gerechtigheid*.

Daarom was voor de familie van de doodgereden Fleur de formele rechtszaak zo onbevredigend, omdat de daders niet echt ‘contact’ maakten. De vader toonde een foto aan het tweetal. "Ik wil dat jullie kijken naar mijn meisje, want jullie weten haar naam, maar kennen haar gezicht niet. Jullie hebben nog nooit spijt betuigd."

Het zal zo zijn dat met het verdwijnen van kerk en religie ook het typische beeld van ‘laatste oordeel’, hemel en hel, beloning en straf, verdwijnt. Maar Jezus laat hier zien wat daar voor in de plaats komt: de blik en het appèl van een hongerige, dorstende, vreemde, naakte, zieke, gevangene medemens.

En zo is ‘het oordeel’: niet strenger dan een mens met de vraag of je hem of haar kunt helpen. Maar ook niet minder streng dan de urgentie in zijn of haar blik. Wie dat herkent zal rechtvaardig zijn.

Amen.